

Ένας Όσιος κι ένας Λόγιος στην πατρώα γη των Καρδαμύλων

της Δέσποινας Γεμέλου

Παρουσίαση διδακτορικής διατριβής π. Γεωργίου Λιαδή. Κοινωφελές Ίδρυμα «Μαρία Τσάκος», 17-7-2025.

Σεβασμιότατε,
Εκλεκτοί προσκεκλημένοι,

Θα ξεκινήσω διευκρινίζοντας για ποιο λόγο βρίσκομαι σε αυτό το τραπέζι, μη ούσα Θεολόγος, αφού ευχαριστήσω την Ιερά Μητρόπολη Χίου, Ψαρών και Οινουσσών, στο πρόσωπο του Σεβασμιωτάτου, καθώς και την κ. Παρασκευή Λιαδή για την τιμητική τους πρόταση.

Βρίσκομαι εδώ γιατί με τον πατέρα Γεώργιο Λιαδή μας συνδέουν ισχυροί δεσμοί – δεν λέω μας συνδέαν, διότι θεωρώ ότι οι δεσμοί αυτοί είναι άρρηκτοι στο χρόνο. Μας συνδέουν δεσμοί α) οικογενειακοί-συγγενικοί (το γένος της γιαγιάς μου είναι Λιαδή και ο παπα Γιώργης υπήρξε συμμαθητής του πατέρα μου, οπότε υπάρχουν πολλές οικογενειακές ιστορίες από τα νεανικά τους χρόνια), β) δεσμοί επαγγελματικοί (συνυπηρέτησαμε στο 1^ο Γυμνάσιο Χίου αρχικά το 1995 και στη συνέχεια τα δύο τελευταία έτη πριν την αφυπηρέτησή του και υλοποιήσαμε πολλά εκπαιδευτικά προγράμματα, με σημαντικότερο την αδελφοποίηση του σχολείου μας με το Ζωγράφειο Γυμνάσιο-Λύκειο Κων/πολης), γ) δεσμοί επιστημονικοί (συνέβαλα στην εκπόνηση της διατριβής του, μεταφράζοντας κείμενα από το βιβλίο του Κ. Καβαρνού για τον Όσιο Νικηφόρο), δ) δεσμοί πνευματικοί (με είχε παντρέψει και έχει βαφτίσει τα δύο παιδιά μου) και τέλος ε) δεσμοί ανθρώπινοι, τολμώ να πω, φιλικοί, ασφαλώς με τον προσήκοντα σεβασμό από μέρους μου, λόγω της διαφοράς ηλικίας και του σχήματός του. Θαύμαζα και θαυμάζω την ευρυμάθειά του, τους ανοιχτούς ορίζοντες του μυαλού του, το πάθος με το οποίο μιλούσε για την πίστη μας, την δοτικότητα, την καλοσύνη, την ταπεινότητα, την ορθοφροσύνη, αλλά και το πνευματώδες χιούμορ του, ίδιον του Καρδαμυλίτικου γονιδιώματός του.

Μόλις σας αποκάλυψα και έναν ακόμα κοινό μας δεσμό, ο οποίος, πρωτίστως συνδέει τον πατέρα Λιαδή με τον Όσιο Νικηφόρο και αποτελεί τον κεντρικό άξονα της αποψινής μου ομιλίας: την καταγωγή τους από την πατρώα γη των Καρδαμύλων. Θα προσπαθήσω, λοιπόν, στον χρόνο που μου αναλογεί, να εστιάσω στα στοιχεία εκείνα που δείχνουν τον δεσμό ενός Οσίου και ενός Λογίου, που τους χωρίζει ένα χρονικό άνυσμα περίπου δύο αιώνων και οι οποίοι πορεύθηκαν σε διαφορετικούς καιρούς, υπό διαφορετικές συνθήκες, με διαφορετικές προσλαμβάνουσες, κοινωνικές, πολιτικές και ιστορικές, αλλά που προέρχονται από τον ίδιο χώρο, από την ίδια γη, από τα ίδια χώματα, που γεύτηκαν το ίδιο νερό, που αντίκρυσαν τις ίδιες βουνοπλαγιές, που περπάτησαν στα ίδια δρομάκια, που βαφτίστηκαν στα ίδια κύματα. Δυο άνθρωποι που δεν συναντήθηκαν χρονικά, αλλά συναντήθηκαν και ταυτίστηκαν ψυχικά και πνευματικά γιατί είναι παραφυάδες της ίδιας ρίζας και παιδιά της ίδιας μάνας. Χωρικά, της Καρδαμυλίας γης και πνευματικά της Εκκλησίας του Χριστού.

Ας εξετάσουμε πρώτα τη σχέση του Οσίου Νικηφόρου με τη γενέτειρά του, όπως αυτή επισημαίνεται στην ανά χειράς διατριβή:

Αρχικά, από την από την εισαγωγή ακόμα, ο πατήρ Γεώργιος αποκαλεί τον Όσιο «συμπολίτη» του, εννοώντας, σαφώς, και ομοχώριό του. Παρουσιάζει Καρδαμυλίτες με πιθανή ή και εξακριβωμένη συγγένεια με τον Όσιο Νικηφόρο, όπως ο ιστορικός Γεώργιος Ζολώτας και ο επίσης Άγιος, Άνθιμος Βαγιάνος. Καταγράφει οικογενειακά ονόματα από νοταριακούς κώδικες των Καρδαμύλων που σχετίζονται με τον Όσιο και απαντούν μέχρι σήμερα στα Καρδάμυλα, όπως Μελιτζάνης, Βαγιάνος, Κατράδης και σημειώνει την ύπαρξη της πατρικής οικίας του Οσίου Νικηφόρου στη συνοικία Λιβάδι της ευρύτερης περιοχής «Σπήλια», Άνω Καρδαμύλων. Αναφέρει ακόμα ότι την ακίνητη περιουσία του στα Καρδάμυλα ο Άγιος την διένειμε σε ακτήμονες ή επιβράβευε με αυτήν όσους καλλιεργούσαν φυτώρια. Εξετάζοντας την οικολογική δράση του Οσίου, υπογραμμίζει ότι το μεγαλύτερο μέρος της περιοχής «Αυλώνας» των Καρδαμύλων είναι φυτεμένο χάρη στις ενέργειές του, γεγονός που επισημαίνει και ο Κύριλλος Τρεχάκης λέγοντας επί λέξει ότι ο Όσιος «εφύτευσεν δάσος πεύκων και ελαιάς πολλές [...] ιδία εν τη ίδια πατρίδι αυτού, Καρδάμυλα». Μαθαίνουμε επίσης ότι ο Όσιος Νικηφόρος επισκεπτόταν συχνά τον τόπο που γεννήθηκε, διέμενε κατά τις επισκέψεις του στο Νεαμονίτικο Μετόχι Καρδαμύλων, ενώ μεταξύ των πολλών πνευματικών τέκνων του αναφέρονται ο Καρδαμυλίτης ιερέας Μιχαήλ Διακογιάννης και η Καρδαμυλίτισσα μοναχή της Ι. Μονής Αγ. Ματρώνης Χαλάνδρων, Καλλινίκη Μαστρογιάννη. Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στα αισθήματα σεβασμού που έτρεφαν οι Καρδαμυλίτες προς τον ομοχώριό τους και ακόμα απεικονίζεται η γνωστή σε εμάς τους Καρδαμυλίτες εξιστόρηση, σύμφωνα με την οποία σε περίοδο μεγάλης ανομβρίας, ο Όσιος Νικηφόρος, έστρεψε τους Καρδαμυλίτες στη ναυτιλία, παροτρύνοντάς τους, προφητικά, να «καλλιεργήσουν» τον μεγάλο κάμπο της θάλασσας, δείχνοντας το λιμάνι του Μαρμάρου και λέγοντας «αυτός ο τράφος θα είναι η σωτηρία σας». Η κατάληξη αυτής της προφητείας, με την κατάκτηση όλων των θαλασσών του κόσμου από τους Καρδαμυλίτες, είναι γνωστή. Και ασφαλώς, δεν μπορούσε να λείπει από το βιβλίο η αναφορά στους δύο φερώνυμους ναούς του Οσίου στα Καρδάμυλα: ο πρώτος καταστράφηκε κατά τη Γερμανική Κατοχή και ο νεώτερος ανοικοδομήθηκε με πρωτοβουλία επίσης δύο Καρδαμυλιτών, των Μιχαήλ και Ειρήνης Τσεβδού, οι οποίοι παραχώρησαν το οικόπεδο και κατέβαλαν μεγάλο μέρος των εξόδων ανοικοδόμησης του ναΐσκου. Τέλος, ο Όσιος Νικηφόρος σε ένα απολυτίκιο αποκαλείται «Καρδαμύλων το κλέος», ενώ στην ασματική ακολουθία που συνέταξε ο ίδιος ο πατήρ Γεώργιος επ' ευκαιρία της μετακομιδής των λειψάνων του Αγίου από τα Ρεστά στα Καρδάμυλα, διαβάζουμε: «Τέρπεται και επαγγέλλεται Καρδαμύλων κόμη» και αλλού «Των Καρδαμύλων ο δήμος σήμερον χαίρει φαιδρώς», ενώ χαρακτηρίζει τον Όσιο Νικηφόρο ως «Καρδαμύλων τον γόνον τον ιερώτατον» και «τον εκ Καρδαμύλων εκλάμψαντα οσίως».

Ας δούμε τώρα, αντιστικτικά, τη σχέση του παπα Γιώργη με τα Καρδάμυλα:

Όπως είπαμε, γεννήθηκε και ο ίδιος στα Καρδάμυλα και μάλιστα στα Άνω Καρδάμυλα και, οποία σύμπτωση, υπάρχει ακόμα στα Σπήλια Καρδαμύλων το σπίτι των παππούδων του από την πλευρά του πατέρα του.

Η οικολογική δράση του παπα Γιώργη στα Καρδάμυλα είναι ένα ακόμα σημείο τομής με τον βίο του Οσίου Νικηφόρου. Από μαρτυρία του πατέρα μου, Στυλιανού Γέμελου, που ήταν, όπως προανέφερα, συμμαθητής του, καθώς και του κατά ένα χρόνο νεότερου και γείτονά του, κ. Ευαγγέλου Πρωΐου, με τον οποίο συχνά συνέψαλλαν, μαθητές ακόμα, στον Ι. Ναό Ευαγγελιστρίας Καρδαμύλων, ο παπα Γιώργης ήταν υπαρχηγός και στη συνέχεια αρχηγός των προσκόπων στο 3^ο Σύστημα Καρδαμύλων και πρωτοστάτησε στη δειροφύτευση πολλών περιοχών στα Καρδάμυλα, όπως για παράδειγμα στο δασάκι του Αγίου Μάρκου και στην ευρύτερη περιοχή του Αγίου Αντωνίου υπό την επίβλεψη του δημοδιδασκάλου Σταύρου Σκανδάλη και του Γυμνασιάρχη, Κων/νου Τσουπάκη.

Η αγάπη του για τα Καρδάμυλα είναι επίσης γνωστή σε εμάς που τον γνωρίζαμε προσωπικά. Οι συχνότερες επισκέψεις του στο χωριό, η χειροτονία του ως διάκονος στον Άγιο Λουκά Καρδαμύλων, η τέλεση λειτουργιών και μυστηρίων της εκκλησίας σε ναούς των Καρδαμύλων, οι αγαθοεργίες του προς συγχωριανούς μας, φανερές και μη και φυσικά, το πόνημά του, η διατριβή αυτή, αποτελούν χρέος προς τον Άγιο, οφειλή προς την Επιστήμη, αλλά και τιμή για τον τόπο που γεννήθηκε και ανδρώθηκε.

Για να συντάξω την αποψινή ομιλία, χρειάστηκε να αντιπαραβάλω τους βίους των δύο ανδρών και διαπίστωσα ότι υπάρχουν και άλλα σημεία σύγκλισης, πάντα τηρουμένων των αναλογιών. Παίδες χρηστοί και οι δύο, φιλαμαθέστατοι και ευφρόνηστοι, άριστοι μαθητές που τους έτρεφε ο πόθος των γραμμάτων και ο έρωσ του Χριστού. Με όμοια –σε αρκετά σημεία της– ιερατική πορεία, ως διάκονοι, πρεσβύτεροι, αρχιμανδρίτες, κήρυκες του θείου λόγου, πνευματικοί και εξομολόγοι, εργάστηκαν και οι δύο ως φρόνιμοι οικονόμοι στον αμπελώνα του Κυρίου. Αλλά και διδάσκαλοι και μάλιστα στο ίδιο εκπαιδευτικό ίδρυμα και εμβριθείς επιστήμονες με συγγραφικό έργο, ιστορικό και λειτουργικό. Διάβασα ότι ο Όσιος Νικηφόρος, αν και δεινός χρήστης της αρχαίας ελληνικής, έγραφε και εκήρτυτε στην καθομιλουμένη, με λόγο άρτιο, αλλά απλό, για να είναι ευκολονόητος στους αναγνώστες και τους ακροατές του. Και θυμάμαι πολύ καλά τον παπα Γιώργη να διδάσκει στο σχολείο, αλλά και να κηρύττει από την Ωραία Πύλη, χωρίς πομπώδεις ρητορείες, αλλά με πάθος, με πίστη, με ζήλο, με ορμή και, χωρίς να σκαλώνει σε ρητορικά φληναφήματα, να μετατρέπει το πύρωμα της καρδιάς του σε δρόσο για τις ψυχές των μαθητών και του πληρώματός του. Κι επίσης, όσοι τον γνωρίσαμε εκ τους σύνεγγυς βεβαιώνουμε ότι, όπως και ο Όσιος, ακολουθούσε κι ο ίδιος βίο λιτό, ευεργετώντας με φιλευσπλαχνία, συνδράμοντας σε κάθε κοινωφελή δράση και αξιοποιώντας την επίγεια αποστολή του, στην οποία αφιερώθηκε «αχορτάστως και απαύστως και ολοτρόπως», με αποτέλεσμα να καταξιωθεί, πολυσέβαστος, στις συνειδήσεις των πιστών. Ύστερα από όλα αυτά, τολμώ να εικάσω ότι ένας λόγος που ο πατήρ Γεώργιος επέλεξε να εκπονήσει διδακτορική διατριβή για τον Όσιο Νικηφόρο ήταν γιατί στην ανθρώπινη υπόσταση του Οσίου, με αφόρμηση την κοινή γενέθλια γη, εντόπισε και στοιχεία της δικής του προσωπικότητας, πτυχές της δικής του ιδιοσυγκρασίας, ψηφίδες του δικού του εαυτού.

Η ευρύτερη πατρώα γη της Χίου, λοιπόν, που λειτούργησε και για τους δύο ως μήτρα και ως μνήμα, μπορεί να αισθάνεται περήφανη, με τη σιωπηλή χαρά της μάνας που βλέπει τα παιδιά της να συνδέονται γεωγραφικά και πνευματικά με τη δύναμη που γεννά η βαθιά

αγάπη για τον άνθρωπο και ο στέρεος δεσμός με τον Θεό. Τους είδε να ανδρώνονται και να μεγαλουργούν στα ευλογημένα χώματά της, τα ζυμωμένα με αίμα, με ιδρώτα και με αλμύρα και να αφήνουν το πνευματικό τους αποτύπωμα βαθύ, στέρεο, ανεξίτηλο, θεοφώτιστο και εμβληματικό. Κι είμαι πεπεισμένη πως αν υπήρχε σήμερα ένα «Νέον Λειμωνάριον», όπως αυτό που συνέγραψε ο Όσιος Νικηφόρος, δηλαδή ένα πνευματικό λιβάδι διαλαμψάντων Χίων ιερέων, ο πατήρ Γεώργιος Λιαδής θα κατείχε σε αυτό προεξάρχουσα θέση.

Ασφαλώς, η αγιότητα ενός ανθρώπου καθορίζεται και διαπιστώνεται μετά θάνατον από την επίσημη Εκκλησία. Η αγιότητα όμως ενός ανθρώπου όσο βρίσκεται εν ζωή καθορίζεται από τα λόγια και τις πράξεις του και από τον αντίκτυπό τους σε άτομα και σε σύνολα. Κι ο παπα Γιώργης, ο δικός μας Καρδαμυλίτης ιερέας, ήταν, όσο ζούσε, ένας άγιος άνθρωπος. Ανδρός εικών, ο βίος του.

Σας ευχαριστώ.